

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต

Development of an Additional Course on Bamboo Flower Products Based on the Community-Based Learning Approach for Prathomsuksa 5 Students at Nongphue Thepnimit School

พระครูสุตอินทร์¹ พจมาน ชำนาญกิจ² และพัทธนันท์ ชมภูษิต²

Phrakhru Suta Intharangi¹, Potchaman Chamnankit² and Phattannun Chomphunut²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียนก่อนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติงาน ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 4) เปรียบเทียบความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนก่อนและหลังเรียน และ 5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม คู่มือการใช้หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 13 แผน รวมเวลา 20 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน แบบวัดความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ชื่อหลักสูตร หลักการและเหตุผล หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถนะของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณภาพของผู้เรียน คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.99/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ คือ 80/80
2. ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ทักษะการปฏิบัติงานผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 98.60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 120 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด
5. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.34)

คำสำคัญ: หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

¹สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Research of Curriculum and Instruction, Sakon Nakhon Rajabhat University

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: พระครูสุตอินทร์, rodsri106@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) 5 กุมภาพันธ์ 2569 วันที่แก้ไขบทความ (Revised) 13 กรกฎาคม 2569 วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) 14 กรกฎาคม 2569

ABSTRACT

This research employed a Research and Development (R&D) approach using Mixed Methods Research. The objectives were to: (1) develop an additional course entitled Bamboo Flower Products Based on the Community-Based Learning (CBL) Approach for Grade 5 students at Nongphue Thap Nimit School, and (2) examine the effectiveness of the developed course. The sample consisted of 30 Grade 5 students enrolled during the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included the additional course curriculum, a curriculum implementation manual, lesson plans, an achievement test, a practical skills assessment form, a cultural awareness and local wisdom appreciation questionnaire, a satisfaction questionnaire, and a semi-structured interview form. All instruments were validated for content validity (IOC = 1.00) and demonstrated high reliability (KR-20 = 0.88; Cronbach's alpha = 0.94). Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, the Dependent Samples t-test, and the One-Sample t-test.

The findings revealed that:

1. The developed additional course consisted of the course title, rationale, curriculum principles, objectives, learner competencies, desirable characteristics, learner quality standards, course description, learning outcomes, learning contents, course structure, instructional guidelines, learning materials and resources, and measurement and evaluation. The curriculum achieved an efficiency of 83.99/81.25, exceeding the established criterion of 80/80.
2. Students' learning achievement after studying the developed additional course was significantly higher than before instruction at the .01 level of statistical significance.
3. Students' practical skills achieved an average score of 82.17 percent, which was significantly higher than the criterion of 80 percent at the .01 level of statistical significance.
4. Students' awareness of cultural values and appreciation of local wisdom after studying the developed additional course was higher than before instruction with statistical significance at the .01 level.
5. Students' satisfaction with the developed additional course was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.34).

Keywords: Additional Course, Bamboo Flower Products, Community-based Learning

ภูมิหลัง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางการศึกษาที่มีคุณค่า สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ตลอดจนส่งเสริมการสืบทอดและธำรงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2541, หน้า 27) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎี หากแต่ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้เรียนดำรงอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เห็นคุณค่า

ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) ได้รับการพัฒนาในฐานะกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งบูรณาการสาระความรู้กับการลงมือปฏิบัติจริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคล ภูมิปัญญา และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างมีความหมาย (Melaville, Berg, & Blank, 2006, p. 15) การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้

ร่วมกัน และสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนในมิติที่หลากหลาย มากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาผู้เรียน มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะ ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ครอบคลุมถึงทักษะการปฏิบัติ การคิด วิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็น ทักษะสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมร่วมสมัย (Trilling & Fadel, 2009, p. 32) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb ที่อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการแปรประสบการณ์ผ่านวงจร การเรียนรู้ ได้แก่ ประสบการณ์รูปธรรม การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ ซึ่งดำเนินไปอย่างเป็นพลวัตและต่อเนื่อง (Kolb, 2015, pp. 31–37) กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์และบริบทชีวิตจริงอย่างมีความหมาย

งานวิชาการในบริบทไทยชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ของชุมชนและความต้องการของผู้เรียน โดยครูผู้สอนควร คำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนเป็นลำดับแรก (วิทยา สุจริตรักษ์ และคณะ, 2560, หน้า 205–211) การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างแท้จริง (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561, หน้า 179–191) อีกทั้ง การบูรณาการกระบวนการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์และการมีส่วนร่วม ของชุมชน ยังช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร ความรับผิดชอบ และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นทักษะ สำคัญในศตวรรษที่ 21 และนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนอย่างยั่งยืน (กล้า ทองขาว, 2561)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน หนองผือเทพนิมิต พบว่า แม้ชุมชนจะมีภูมิปัญญาการผลิต ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ที่มีคุณค่าและเป็นอัตลักษณ์ ของท้องถิ่น แต่โรงเรียนยังไม่มีหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่นำ องค์ความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และความตระหนักเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้

ในชุมชนค่อนข้างจำกัด ซึ่งอาจส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นขาดความต่อเนื่องในอนาคต

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 57 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และปราชญ์ชาวบ้าน ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกกลุ่มเห็นด้วยกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 100 และสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสาระการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ครอบคลุมทั้งความรู้พื้นฐาน กระบวนการผลิต การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นและความพร้อมของโรงเรียน และชุมชนในการร่วมพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบท ของท้องถิ่น

จากบริบท สภาพปัญหา และผลการวิเคราะห์ความต้องการ ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นและบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัย จึงมุ่งพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน ความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาความสามารถของผู้เรียนใน การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตจริง และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือ เทพนิมิต ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือ เทพนิมิต ที่มีต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ ดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

2.2 เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติงานด้านผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ของนักเรียน ภายหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80

2.3 เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแปรต้น

การใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Community-Based Learning (CBL) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน

หนองผือเทพนิมิต :

โดยกระบวนการ Community-Based Learning

1. สำรวจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน
3. ลงมือปฏิบัติจริง
4. สะท้อนผลการเรียนรู้
5. ประยุกต์ใช้และเผยแพร่

ตัวแปรตาม

ผลลัพธ์ของหลักสูตร

1. ประสิทธิภาพของหลักสูตร
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ดอกไม้จากไม้ไผ่
3. ทักษะการปฏิบัติงานผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่
4. ความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ความพึงพอใจต่อการเรียน

ภาพประกอบ กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) รูปแบบเชิงอธิบายตามลำดับขั้น (Sequential Exploratory Design) โดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาบริบท ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำผลมาพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็น ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เอกสาร งานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ โดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและช่างฝีมือในชุมชนบ้านหนองผือ รวมทั้งศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร

2. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ พร้อมพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 แผน รวมเวลา 20 ชั่วโมง ตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) และจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรสำหรับครูผู้สอน จากนั้นนำหลักสูตรเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้

3. การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดย การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบตามระยะเวลาที่กำหนด ตลอดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรตามเกณฑ์ 80/80 (E_1/E_2) และประเมินผลการใช้หลักสูตรด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการปฏิบัติงาน ความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

เครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
2. คู่มือการใช้หลักสูตร
3. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 แผน
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน
6. แบบวัดความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. แบบสอบถามความพึงพอใจ
8. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เท่ากับ 1.00 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.40–0.85 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.35–0.46 และมีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.88 ส่วนแบบวัดความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20–0.40 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.94

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตร (E_1/E_2) การทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples t-test) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One-Sample t-test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่ออธิบายและสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต มีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น ตามเกณฑ์ 80/80 ดังตาราง 1

ตาราง 1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต

การเรียนรู้ด้วยหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม	n	คะแนนระหว่างเรียน E ₁				รายการประเมิน	n	คะแนนหลังเรียน				หมายเหตุ
		เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ			เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	
1. ใฝ่เรียนรู้เชิงวิชาชีพ	30	15	12.10	0.83	80.67	ความรู้หลังเรียน (Posttest)	30	30	24.10	2.64	80.33	ความรู้
2. เตรียมตัวมีชัย	30	15	12.37	0.80	82.47							
3. คุณหนูนักสาน	30	18	15.47	1.02	85.94							
4. ดอกไม้ไฟแสนสวย	30	15	12.63	0.76	84.20	ทักษะการปฏิบัติ ผลิภัณฑ์ ดอกไม้จากไม้ไผ่	30	120	98.60	3.20	82.17	ปฏิบัติ
5. ตลาดน้อยของน้องหนู	30	15	13.00	0.74	86.67							
ร้อยละค่าเฉลี่ย			83.99			ร้อยละค่าเฉลี่ย			81.25			
ประสิทธิภาพกระบวนการ (E ₁) 83.99						ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E ₂) = 81.25						

จากตาราง 1 พบว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีประสิทธิภาพ 83.99/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ (E₁) และด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ (E₂) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยใช้ Dependent Samples t-test

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig. (1-tailed)
ก่อนเรียน	30	30	15.20	3.21	24.30**	p < .001
หลังเรียน	30	30	24.10	3.69		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ก่อนเรียน เท่ากับ 15.20 คะแนน (S.D. = 3.21) และหลังเรียน เท่ากับ 24.10 คะแนน (S.D. = 3.69) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสถิติ Dependent Samples t-test พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติงานด้านผลิภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม โดยใช้ One Sample t-test ดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติงานด้านผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม โดยใช้สถิติ One-Sample t-test

ทักษะการปฏิบัติงาน	n	เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	เกณฑ์ (ร้อยละ 80)	t	Sig. (1-tailed)
	30	120	98.60	3.20	82.17	96	4.45**	P < .001

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติงานผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่เท่ากับ 98.60 คะแนน (S.D. = 3.20) คิดเป็นร้อยละ 82.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้สถิติ One-Sample t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสามารถส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการเปรียบเทียบความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ Dependent Samples t-test ดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ Dependent Samples t-test

เวลาในการวัด	n	เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig. (1-tailed)
ก่อนเรียน	30	100	65.13	4.96	16.32**	p < .001
หลังเรียน	30	100	80.20	4.91		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเรียน เท่ากับ 65.13 คะแนน (S.D. = 4.96) และหลังเรียน เท่ากับ 80.20 คะแนน (S.D. = 4.91) จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสถิติ Dependent Samples t-test พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า

การใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่องผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สามารถส่งเสริมความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้น ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือเทพนิมิต (n = 30)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านบริบทของหลักสูตร (Context)	4.78	0.40	มากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.79	0.38	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ (Process)	4.84	0.35	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต (Product)	4.83	0.34	มากที่สุด
5. ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)	4.83	0.33	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	4.81	0.34	มากที่สุด

จากตาราง 5 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 4.84$, S.D. = 0.35) รองลงมา ได้แก่ ด้านผลผลิต ($\bar{x} = 4.83$, S.D. = 0.34) และด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.83$, S.D. = 0.33) ตามด้วยด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.38) และด้านบริบทของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.78$, S.D. = 0.40) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของหลักสูตรตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองผือพูนมิตร ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.99/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประดิษฐ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ การสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ก่อนนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร กำหนดผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการวัดประเมินผลที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่งผลให้หลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบท

ของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่า กลไกสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) ที่ทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากบริบทจริงของชุมชน โดยชุมชนไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงแหล่งเรียนรู้ แต่เป็นหุ้นส่วนทางการศึกษา (Educational Partner) ที่มีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบหลักสูตร การร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา และการร่วมสะท้อนผลการเรียนรู้ ผู้เรียนได้สำรวจบริบทของชุมชน ศึกษาภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน ลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชน และสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการกับประสบการณ์จริง เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Knowledge Construction) และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ตามแนวคิด CBL นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ ยังพบว่า ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่มากขึ้น สามารถวางแผนและแบ่งบทบาทการทำงานร่วมกับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม มีความกล้าแสดงออกและกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูและปราชญ์ชาวบ้าน เกิดความภาคภูมิใจเมื่อสามารถสร้างผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ได้ด้วยตนเอง และตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น ข้อค้นพบบังคับกล่าวสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด CBL ไม่ได้ส่งผลเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจในตนเอง และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ทิพย์วรรณ จันทรวงศ์และคณะ (2563, หน้า 129–131) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติดีขึ้น และสอดคล้องกับ วิทยา สุจริตนารักษ์ และคณะ (2560, หน้า 205–211) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย สามารถเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตจริง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้

ยังสอดคล้องกับ เกษศิริ ทองเฉลิม (2566, หน้า 1-12) ที่พบว่า การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทท้องถิ่น จัดกิจกรรมเชิงรุก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงพื้นที่จริง สะท้อนคิด และประเมินผลตามสภาพจริง ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Melaville, Berg & Blank (2006, p. 15) ที่อธิบายว่า Community-Based Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากปัญหา บุคคล และทรัพยากรในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาร่วมกับงานวิจัยด้าน Community-Based Learning พบว่า ระดับความสำเร็จของแต่ละงานวิจัยอาจแตกต่างกันตามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน และรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ราชัญชาวบ้าน ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบหลักสูตร การร่วมจัดกิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญา และการประเมินผลร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์จริง เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. การพัฒนาความรู้และทักษะการปฏิบัติงานของผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีทักษะการปฏิบัติงานเฉลี่ยร้อยละ 82.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทั้งความรู้และทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในบริบทของชุมชน โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

ผู้เรียนได้ศึกษากระบวนการประดิษฐ์ดอกไม้จากไม้ไผ่จากปราชญ์ชาวบ้าน สังเกตขั้นตอนการทำงาน ทดลองปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครู เพื่อน และผู้รู้ในชุมชน ตลอดจนสะท้อนผลการเรียนรู้หลังการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมิได้เป็นเพียงผู้รับความรู้ แต่เป็นผู้สร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ความรู้และทักษะการปฏิบัติงานพัฒนาไปพร้อมกัน ผู้วิจัยเห็นว่า กลไกสำคัญของ CBL ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน คือ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การสังเกต การซักถาม การวิเคราะห์ การทดลอง ปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลร่วมกับครูและชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ระหว่างการทำงานได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องภายใต้การแนะนำของครูและปราชญ์ชาวบ้าน ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญ มีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน และสามารถพัฒนาคุณภาพของชิ้นงานได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดไปพร้อมกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยพบว่า ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าซักถามเมื่อพบปัญหา ระหว่างการทำงาน สามารถช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนภายในกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองวางแผนและแบ่งงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถผลิตดอกไม้จากไม้ไผ่ได้ด้วยตนเองจนเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด CBL มิได้ส่งผลเฉพาะต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา ความรับผิดชอบ และความภาคภูมิใจในศักยภาพของตนเอง ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ นิภาพรธนเจนสันติกุล (2564, หน้า 75-86) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง

ผ่านการมีส่วนร่วมกับชุมชน และสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565, หน้า 47–56) ที่รายงานว่า การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติสูงขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ วิภาดา พินลา และวิภาพรธ พินลา (2566, หน้า 1–12) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติ ทักษะการคิด และการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในชุมชน ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดของ Melaville, Berg & Blank (2006, p. 15) ที่อธิบายว่า Community-Based Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากบุคคล ปัญหา และทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบ ต่อสังคมควบคู่กัน เมื่อพิจารณาพร้อมกับผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จได้เกิดจากการนำชุมชนมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบกิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญา การกำกับดูแลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการสะท้อนผลและประเมินผลร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงอย่างต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างชิ้นงานจริง และพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนคุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

3. การเสริมสร้างความตระหนักเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและความพึงพอใจของผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.34) แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) ไม่เพียงส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติเท่านั้น แต่ยัง

ช่วยพัฒนาจิตสำนึก ความตระหนักเห็นคุณค่าที่ดีต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้เรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด CBL เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบริบทจริงของชุมชนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าของภูมิปัญญาการประดิษฐ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ สังเกตกระบวนการทำงาน ลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ และสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกับครูและเพื่อน ทำให้ผู้เรียนมิได้เรียนรู้เพียงขั้นตอนการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ แต่สามารถเข้าใจความหมาย คุณค่า และบทบาทของภูมิปัญญาในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพัน ความภาคภูมิใจและความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้วิจัยเห็นว่า กลไกสำคัญของ Community-Based Learning ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การที่ชุมชนทำหน้าที่เป็น “หุ้นส่วนของการเรียนรู้” มากกว่าเป็นเพียงแหล่งศึกษาภาคสนาม ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสำรวจชุมชน เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงเกิดการสร้างความหมายจากประสบการณ์ของตนเอง (Meaning Construction) ทำให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการดำรงชีวิต ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Melaville, Berg, & Blank, 2006, p. 15; สลิศา อ่ำบัว, 2568) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าว โดยพบว่า ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจเมื่อสามารถผลิตดอกไม้จากไม้ไผ่ได้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกับเพื่อน ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น และแสดงความคิดเห็นที่จะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ผู้เรียนหลายคนสะท้อนว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่เคยทราบว่าภูมิปัญญาการประดิษฐ์ดอกไม้จากไม้ไผ่มีคุณค่าและสามารถสร้างประโยชน์แก่ชุมชนได้ แต่หลังจากได้เรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านทำให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของชุมชน และต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และเผยแพร่ภูมิปัญญา ดังกล่าวต่อไป ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้

ตามแนวคิด CBL สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนควบคู่กัน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2560, หน้า 45-47) ที่เสนอว่า การจัดการศึกษาบนฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยปลูกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม และความผูกพันต่อชุมชน สอดคล้องกับ ทิพย์วรรณ จันทร์สงเคราะห์ และคณะ (2563, หน้า 129-131) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2564, หน้า 75-86) และกัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565, หน้า 47-54) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับชุมชนทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง เกิดความผูกพันต่อชุมชน และพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะควบคู่กับการเรียนรู้ด้านวิชาการ นอกจากนี้ วิภาดา พินลา และวิภาพรณ พินลา (2566, หน้า 1-12) ยังเสนอว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อสังคม การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายในระดับสากล ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Melville, Berg & Blank (2006, p. 15) ที่อธิบายว่า Community-Based Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นคุณค่าของชุมชน และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาตนเอง และชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังสอดคล้องกับ มณฑล จันทน์แจ่มใส (2558, หน้า 143-156) ที่พบว่า ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเกิดจากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ จนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ (Ownership) และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานและชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ ความพึงพอใจของผู้เรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุดได้เกิดจากกิจกรรมที่สนุกสนานเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการที่ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ได้รับการยอมรับจากครู ปรารักษ์ชาวบ้าน เพื่อน และสมาชิกในชุมชน สามารถสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้จริง และเห็นว่าความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและต่อยอดเป็นอาชีพในอนาคตได้ จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic

Motivation) มีความสุขในการเรียนรู้ และเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างเป็นชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Community-Based Learning ทั้งในมิติของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. โรงเรียนสามารถนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากไม้ไผ่ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน ความตระหนักเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน โดยปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน
3. ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน รวมทั้งพัฒนาทักษะในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม
4. ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ปรารักษ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) กับผู้เรียนในระดับชั้นที่แตกต่างกัน เช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาความเหมาะสมของหลักสูตรและเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ในช่วงวัยที่แตกต่างกัน

2. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมตามแนวคิด Community-Based Learning (CBL) กับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) รูปแบบอื่น เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Based Learning: PjBL) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) หรือการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนในบริบทของชุมชน

3. ควรศึกษาผลของการใช้หลักสูตรในระยะยาว โดยติดตามความคงทนของความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน ความตระหนักเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงของผู้เรียนหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ เพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

4. ควรศึกษาติดตามสมรรถนะของผู้เรียนในด้านอื่นเพิ่มเติม เช่น การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ เพื่อให้เห็นผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานต่อการพัฒนาผู้เรียนในมิติที่หลากหลายยิ่งขึ้น

5. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปสู่การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในสาขาอื่น เช่น การทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ อาหารพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นถิ่น หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย สนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียน ชุมชน และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว. (2561). *การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กระบวนการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.).
- กัญญาณัฐ ลิ้มสวัสดิ์. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 2(6), 47–54.
- เกษศิริ ทองเฉลิม. (2566). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 46(4), 1–12.
- ทิพย์วรรณ จันทร์สงเคราะห์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(1), 125–139.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). การเรียนรู้โดยการบริการสังคม: กระบวนการการประยุกต์ใช้และประโยชน์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 18(2), 75–86.
- ประเวศ ะสี. (2541). *ชุมชนเข้มแข็ง: ทูทางสังคมของไทย*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- _____. (2560). *ภาวะผู้นำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาการบูรณาการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 10(1), 143–156.
- ลลิตา อ่ำบัว. (2568). *การจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning: CBL)*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- วรรณ ประยุกต์วงศ์. (2566). การพัฒนาชุมชนบนฐานนวัตกรรมสังคม: กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบในภาคอีสาน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 25(2), 112–134.
- วิภาดา พินลา และวิภาพรณ พินลา. (2566). ห้องเรียนครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 23(2), 1–12.
- วิทยา สุจริตนารักษ์ และคณะ. (2560). การใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนพื้นที่ภาคกลาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 9(2), 205–211.

วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการศึกษา.

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(2), 179–191.

Kolb, D. A. (2015). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2006). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Washington, DC: Coalition for Community Schools.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

วารสารวิชาการ
หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร